

ÖZGÜRLÜK ANITININ TARİHÇESİ

Cansın AKSOY*

Özgürlük (Liberty) adası üzerinde yükselen Özgürlük Heykeli, ABD'nin en büyük sembollerinden biridir. 1886'da Fransız halkı tarafından, kuruluşunun 100. yılı nedeniyle (10 yıl gecikmeli olarak) ABD'ye hediye edilen heykel, bol elbiselere sarılmış elinde meşale taşıyan bir kadını resmeder. Kadının başında 7 kıtayı veya 7 denizi simgeleyen 7 dikenli tacı vardır. Sol elinde ise, üzerinde Amerika'nın Bağımsızlık Günü olan 4 Temmuz 1776 tarihinin kazılı olduğu kitabe vardır. Bugün Amerika'nın bir sembolü olan Özgürlük Anıtı aslında Osmanlı topraklarına dikilmek için; Osmanlı padişahının emriyle yapılmış ve bedeli de Osmanlı hazinesinden ödenmiştir.¹

Mısır'ın Port Said Limanı'na dikilmek üzere Fransız Heykeltıraş Bartholdi'ye sipariş edilen anıtın bedeli Sultan Abdülaziz Han tarafından peşin ödenmişti. Hem de elinde doğudan yükselen ışığı simgeleyen meşale ve Osmanlı sultanını simgeleyen yedi sivri uçlu tacı olsun” denilerek. 30 Kasım 1854 Sultan Abdülmecid dönemi Mısır, Osmanlının bir eyaleti.

* Trakya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü İkinci sınıf Öğrencisi

¹ <http://www.ezberim.com/dunya-tarihi/169210-ozgurluk-heykeli-tarihcesi/>

İçişlerinde bağımsız, dışişlerinde Osmanlı sultanına bağlı. Mısır Valisi Said Paşa, dünyanın en büyük kanallarından biri olan Kızıldeniz ve Akdeniz'i birbirine bağlayan Süveyş Kanalı projesini hazırlatıp onaylaması için Sultan Abdülmecid'e sunuyor. Said Paşa, tasdik gecikince projenin gerçekleşmesi için gerekli şirketin kurulmasını emrediyor. Projeyi onaylamadan vefat eden Abdülmecid Han'ın yerine geçen Sultan Abdülaziz ise denizciliğe önem verdiği için zaten başlamış olan proje için gerekli onayı ve parayı hemen veriyor. İşte o proje içinde bir de heykel bulunuyor.² Doğunun, medeniyet ışığından batıya da faydalandırıldığını anlatmak üzere, elindeki meşaleyle yüzünü batıya dönecek bir heykel. O heykel yapılıyor ama konulduğu yer Mısır olmuyor.

Said Paşa'nın hazırladığı Süveyş Kanalı Projesi'nin arkasında Fransa, önünde de -bir engel olarak- İngiltere duruyordu. Zira Akdeniz ve Hindistan'daki İngiliz hâkimiyetini sona erdirebilecek bu kanal, Osmanlı'nın malî gücünün yanında denizlerdeki gücünün de artmasına sebep olacaktı. Bu yüzden İngiltere, Sultan Abdülmecid Han'ı, projeyi reddetmesi için sürekli baskı altında tutuyordu. Said Paşa, bu sebeple Sultan Abdülmecid'in tasdikini beklemedi. 30 Kasım'da Fransız mühendise gereken izni verdi. Fransız sermayesiyle kurulan şirketin hisse senetlerinin tamamı satılınca İngiltere, Osmanlıya baskılarını daha da artırdı.

Sultan Abdülmecid ise Said Paşa'nın projesini yıllarca bekletti. Sultan, projenin kendisine gelişinden yedi sene sonra İhlamur Kasrı'nda veremden vefat ettiğinde proje hala onay bekliyordu. Ancak onaylanmasa da ağır aksak ilerlemeye devam ediyordu. İki sene sonra Said Paşa da aniden vefat etti. Yerine geçen İsmail Paşa ise İngiliz taraftarıydı. Fakat bu kanalın Mısır için hayati önemini fark etmekte gecikmedi ve işe dört elle sarıldı. Sultan Abdülmecid'in vefatıyla Osmanlı tahtına geçen Sultan Abdülaziz Han'a da İngiliz baskıları devam etti. Ama İngilizlerin unuttuğu bir şey vardı ve Abdülaziz Han donanma ve denizciliğe çok önem veriyordu. Sultan, 19 Mart 1866'da yayınladığı fermanla kanala izin vererek projeyi tasdik etti. Bununla da kalmayıp, Mısır'ın kanal için yaptığı dış borçları devlet garantisi altına alarak, kanal şirketi hisselerine de bizzat kendisi oldukça yüklü paralar yatırdı.

² <http://www.makaleler.com/tarih-makaleleri/ozgurluk-anitinin-tarihcesi.htm>

Said Paşa ile kanalın mühendisi Ferdinand de Lesseps arasında 1854'te yapılan anlaşma maddelerinde, bir de heykel projesi vardı. Süveyş Kanalı'nın Akdeniz'e açılan sahillerinde bulunan Port Said şehri limanına dikilecek olan dev bir kadın heykeli. Bu heykel, hem Osmanlıyı hem Mısırı temsil edecekti. Bu yüzden Mısır'ı temsilen firavunlar dönemi kıyafetlerini giymiş kadın heykelinin başında, 7 iklimin padişahı olan Osmanlı Sultanını temsilen 7 kıta ve 7 denizi simgeleyen 7 sivri uçlu bir taç olacaktı. Elinde de bir meşale tutacaktı. Sultan Abdülaziz Han, heykelin yüzünün batıya dönük olmasını istedi. Zira elindeki ışığı doğudan batıya götürdüğünü, ışığın, medeniyetin, uygarlığın, doğudan yükselip batıyı aydınlattığını simgelemesini istiyordu padişah.

Heykelin parası da bizzat Sultan Aziz Han tarafından ödendi. Sipariş, Fransa'nın meşhur heykeltıraşlarından Frederic Auguste Bartholdi'ye verildi. Frederic Bartholdi, Fransa'daki atölyesinde çalışmalara başladı. Heykelin bakır ve çelikten oluşan iskeletini ve mühendislikle alâkalı kısımlarını, Paris'te kendi adıyla anılan kuleyi yapan Gustave Eiffel ile birlikte tamamladı. Heykele Singer dikiş makinelerinin kurucusu Isaac Singer'in dul eşi Isabelle Eugenie Boyer modellik yaptı.

Said Paşa'nın ölümünden sonra yerine vali olan İsmail Paşa, bu heykelin Müslüman Mısır halkı arasında hoşnutsuzluğa sebebiyet vereceğini söyleyerek mühendis Ferdinand de Lesseps'e, heykelin Mısır'a getirilmemesi talimatını verdi. Mühendisin, İsmail Paşa'yı ikna çalışmaları fayda vermedi. Nihâyet Kasım 1854'te yapımına başlanılan Süveyş Kanalı'nın Kasım 1869'da açılışı yapıldı. Dünyanın dört bir yanından gelen binlerce insanın katılımıyla oldukça görkemli fakat heykelsiz bir açılış oldu. Çünkü heykel Fransa'da kaldı. Bartholdi'nin bu muhteşem eseri, Fransa'daki bir depoda yapayalnız, akıbetini beklemeye başladı.

O yıllar, Amerika ile Fransa'nın dostluk yıllarıydı. Karşılıklı hediyeleşmeler sırasında Paris'te kurulan Fransız-Amerikan dostluk grubunun başkanı Edouard Rene Lefebvre de Laboulaye'den, Fransız hükümetine bir teklif geldi: Amerika'ya devasa bir heykel hediye edilsin! İkna edilen Fransız hükümeti, bu heykel için Frederic Bartholdi'yi görevlendirdi. Bartholdi'nin eseri zaten hazırды.

Fransa hükümetinin istediği heykel, elindeki meşaleye kadar Mısır için hazırlanan heykele benzerlik arz ediyordu. Fransa hükümetinden gelen talimata göre heykel, sol elinde “hukuku temsilen bir kitap” tutacak, sağ elinde de, “Dünyayı aydınlatan özgürlüğün sembolü bir meşale” olacaktı.³ Yani neredeyse Fransa tarafından istenen heykel, Abdülaziz Han için hazırlanan heykelin aynısıydı. Sadece küçük bir iki değişikliğe ihtiyaç vardı. Bartholdi, heykelin yüzünü tamamen değiştirdi ve annesi Charlotte'nin yüzünü işledi. Özgürlük Heykeli, Fransa tarafından kuruluşunun 100. yılı münasebetiyle Amerika'ya 10 yıl gecikmeyle hediye edildi. Heykeltraş, heykeli 350 parçaya bölerek, İsere adındaki bir Fransız gemisiyle Amerika'ya taşıdı. Newyork limanındaki adalardan birine, daha önce görmeye geldiği Özgürlük Adası'na, kaidelerini Richard Morris Hunt'un hazırladığı yere, 4 ay içinde monte etti ve 28 Ekim 1886 da açılışını bizzat kendisi yaptı ve yüzü Sultan Abdülaziz Han'ın isteğinin tam aksine doğuya bakıyor.

³ <http://www.makaleler.com/tarih-makaleleri/ozgurluk-anitinin-tarihcesi.htm>